

برتعالی

به استناد تبصره ۲ ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی قانون حفاظت از خاک، دستورالعمل و ضوابط فنی استفاده از پساب شرح زیر ابلاغ می گردد:

### دستورالعمل و ضوابط فنی استفاده از پساب در خاک

**ماده ۱-** اصطلاحات به کار رفته در این دستورالعمل و ضوابط دارای تعاریف و معانی مشروح زیر بر اساس قانون و آیین نامه اجرایی قانون حفاظت از خاک است:

**الف - قانون:** قانون حفاظت از خاک مصوب ۱۳۹۸.

**ب - سازمان:** سازمان حفاظت محیط زیست

**پ - وزارت:** وزارت جهاد کشاورزی

**ت - خاک:** پیکره ای طبیعی، متحول و پویا که حاصل مجموعه ای از واکنش های فیزیکی، شیمیایی و زیستی است و متأثر از آب، اقلیم و موجودات زنده در طی زمان بر روی پوسته زمین یا سنگ مادر به وجود می آید. این تعریف شامل خاک درجا و رسوبی نیز می شود (مطابق بند (پ) ماده ۱ قانون).

**ث - آلودگی خاک:** آمیختن یک یا چند ماده خارجی به خاک یا پخش آنها بر سطح خاک به میزانی که کیفیت فیزیکی، شیمیایی یا زیستی آن را به نحوی تغییر دهد که برای انسان یا سایر موجودات زنده یا گیاهان و یا آثار و ابنیه زیان آور باشد. این تعریف، آلودگی پوشش های آبرفتی و سنگی سطح زمین را نیز در برمی گیرد (مطابق بند (ت) ماده ۱ قانون).

**ج - ماده آلاینده:** هر نوع ماده یا عامل فیزیکی، شیمیایی و زیستی (بیولوژیکی) که باعث آلودگی خاک گردیده و یا به آلودگی آن بیفزاید (مطابق بند (ث) ماده ۱ قانون).

**چ - آلوده کننده:** تمامی اشخاص حقیقی و حقوقی که به هر نحو باعث آلودگی خاک شوند (مطابق بند (ج) ماده ۱ قانون).

**ح - آلودگی آب:** تغییر مواد محلول و یا معلق و یا تغییر درجه حرارت و دیگر خواص فیزیکی، شیمیایی و زیستی (بیولوژیکی) آب در حدی که آن را برای مصرفی که برای آن مقرر است مضر یا غیر مفید سازد (مطابق بند (۶) ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون).

**خ - آب های نامتعارف:** کلیه آب هایی که غیر از اشکال معمول آب های سطحی و زیرزمینی شیرین وجود دارند مانند آب های شور و لب شور، آب حاصل از تصفیه فاضلاب، آب های سنگواره ای (فسیلی) و ژرف و آب حاصل از باروری ابرها (مطابق بند (۱۱) ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون).

**د - فاضلاب:** مطابق آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب موضوع تصویب نامه شماره ۱۸۲۴۱/ت/۷۱ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۶ و اصلاحات بعدی آن، هر نوع مایع با کیفیت نامناسب، حاصل از فعالیت های صنعتی، کشاورزی، دامداری، شهری و خانگی که به آب یا خاک تخلیه شود (مطابق بند (۱۴) ماده ۱ آیین نامه اجرایی قانون).

ذ- پساب: فاضلابی که مطابق استاندارد موضوع ماده (۵) آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب موضوع تصویب نامه شماره ۱۸۲۴۱/ت/۷۱ مورخ ۱۳۷۳/۳/۱۶ و اصلاحات بعدی آن، تصفیه شده باشد. (مطابق بند (۱۵) ماده ۱ آئین نامه اجرایی قانون).

ر. پایش خاک: اندازه گیری پیوسته یا متناوب ویژگی های کمی و کیفی خاک (مطابق بند (س) ماده ۱ قانون).

ماده ۲- استفاده از پساب در خاک منوط به رعایت مراتب زیر می باشد:

الف- حدود مجاز آلودگی خاک و آلاینده های ورودی به آن برای کاربری های مختلف خاک و اصلاحات بعدی آن (مطابق ماده ۱۱ قانون و بند ۴ ماده ۲ "معیارهای تعیین سطح آلاینده های تولیدی صنعتی معدنی و خدماتی آلاینده" مصوبه شماره ۲۴۱۶۷۰/ت/۵۹۷۹۳ مورخ ۱۴۰۱/۱۲/۲۷ هیئت وزیران).

ب- استانداردهای خروجی فاضلاب و اصلاحات بعدی آن (مطابق آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب و بند ۳ ماده ۲ "معیارهای تعیین سطح آلاینده های تولیدی صنعتی معدنی و خدماتی آلاینده" مصوبه شماره ۲۴۱۶۷۰/ت/۵۹۷۹۳ مورخ ۱۴۰۱/۱۲/۲۷ هیئت وزیران)

تبصره ۱- نظارت بر حسن اجرای این ماده بر عهده سازمان می باشد.

تبصره ۲- وزارت در اجرای بند ۵ ماده ۱۵ آئین نامه اجرایی قانون بایستی بند الف را ملاک عمل قرار دهد.

ماده ۳- به منظور جلوگیری از آلودگی و تخریب خاک، وزارت مکلف است با همکاری سازمان ظرف شش ماه از تاریخ ابلاغ این دستورالعمل، معیارهای خاک پذیرنده پساب با کاربری کشاورزی را تدوین و ابلاغ نماید.

تبصره- نظارت بر حسن اجرای این ماده بر عهده وزارت می باشد.

ماده ۴- در اجرای بند الف ماده ۳۳ قانون برنامه هفتم پیشرفت و بند ج ماده ۹ قانون، وزارت در تنظیم برنامه تولید بهینه (الگوی کشت) مکلف است کیفیت پساب برای آبیاری اراضی زراعی/باغی گیاهان غیر مثمر را بر اساس نوع محصول و حدود مجاز باقیمانده (مطابق با استانداردهای وزارت) در نظر گیرد.

تبصره- وزارت مکلف است فهرست محصولات گیاهان زراعی و باغی غیر مثمر را برای استفاده از پساب و در صورت لزوم استاندارد کیفی مجاز برای آبیاری در ظرف شش ماه از تاریخ ابلاغ این دستورالعمل اعلام نماید.

ماده ۵- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و وزارت مکلفند ظرف مدت یک ماه پس از دریافت گزارش تبصره ۱ ماده ۱۹ آیین نامه اجرایی قانون از وزارت نیرو، نسبت به بررسی موضوع مطابق با قوانین و مقررات موجود اقدام و به سازمان گزارش دهند.

تبصره ۱- سازمان مکلف به بررسی نتایج پایش کیفی خروجی پساب و اعلام تصفیه خانه های آلاینده به وزارت نیرو، وزارت و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی می باشد.

تبصره ۲- وزارت نیرو مکلف به رفع آلودگی خروجی تصفیه خانه های شهری-روستایی تا رسیدن به حدود مجاز و استاندارد های مربوطه می باشد.

تبصره ۳- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان در صورت عدم رعایت ضوابط و استانداردهای مربوط، برابر مقررات اقدام نمایند.

**ماده ۶-** واحدهای موضوع مقررات تبصره ۲ ماده ۱۸ قانون که خروجی آنها در چهارچوب ضوابط خوداظهاری پایش محیط زیست (از جمله تفکیک و اعلام انواع مواد آلاینده و میزان خروجی هر یک از آنها به محیط، تبیین استمرار یا مقطعی بودن ورود آلودگی به محیط، تصریح مرحله فعالیت واحد در زمان اندازه گیری آلودگی شامل مراحل احداث، بهره برداری و یا توقف کوتاه مدت و بلند مدت فعالیت) بیش از حدود مجاز و استانداردهای ابلاغی سازمان باشد، ملزم به خوداظهاری پایش خاک بر اساس ضوابط مربوطه می باشند.

**ماده ۷-** واحدهایی که به استناد نتایج خوداظهاری پایش خاک، میزان ماده آلاینده آنها بیش از حدود مجاز آلودگی خاک و آلاینده های ورودی به کاربری های مختلف خاک باشند، واحد آلاینده محسوب و مشمول مواد (۱۴) و (۱۵) قانون و معیارهای تعیین سطح آلودگی واحدهای تولیدی، صنعتی، معدنی و خدماتی آلاینده و اصلاحات بعدی آنها (مصوبه شماره ۵۹۷۹۳/ت/۲۴۱۶۷۰ هـ مورخ ۱۴۰۱/۱۲/۲۷ هیئت وزیران) خواهند شد.

**تبصره:** مطابق ماده ۱۵ قانون، آلوده کننده، پس از دریافت اخطار آلودگی از طرف سازمان مکلف است ظرف مهلت معینی متناسب با نوع ماده آلاینده نسبت به حذف و رفع منشأ آلودگی، بازسازی خاک، جبران خسارت وارده و رفع آلودگی خروجی تصفیه خانه یا احداث تصفیه خانه مناسب تا رسیدن به حدود مجاز و استاندارد های مربوطه اقدام کند.

**ماده ۸-** مطابق قوانین و اسناد بالادستی مدیریت انواع فاضلاب و پیگیری بر عملکرد مطلوب تصفیه خانه ها در تطبیق با استانداردها و حدود مجاز مربوطه به شرح زیر می باشد:

**۱- وزارت نیرو:** مدیریت فاضلاب های شهری و روستایی، نیروگاه ها و سایر واحدهای مرتبط (قانون تشکیل شرکت های آب و فاضلاب، آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب، قانون مالیات بر ارزش افزوده و مقررات آن و سایر قوانین و ضوابط مربوطه)

**۲- وزارت صنعت، معدن و تجارت:** مدیریت فاضلاب تصفیه خانه نواحی و شهرک های صنعتی، معادن، واحدهای صنعتی، معدنی، سنگ شکن و سایر واحدهای مرتبط (قانون راجع به تاسیس شرکت شهرک های صنعتی ایران، قانون نحوه واگذاری مالکیت و اداره امور شهرک های صنعتی، آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب، ضوابط و مقررات محیط زیستی ساخت و ساز واحدهای صنعتی در سطح شهرک ها، نواحی صنعتی و مناطق ویژه اقتصادی ذیل ماده ۱۳ آئین نامه اجرایی قانون تأسیس شرکت شهرک های صنعتی ایران با لحاظ مقادیر مجاز آلاینده ها در فاضلاب واحد صنعتی هنگام تخلیه به شبکه جمع آوری فاضلاب شهرک، قانون مالیات بر ارزش افزوده و مقررات آن و سایر قوانین و ضوابط مربوطه )

**۳- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی:** مدیریت فاضلاب بیمارستان ها و سایر واحدهای مرتبط (آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب، قانون مالیات بر ارزش افزوده و مقررات آن و سایر قوانین و ضوابط مربوطه).

**۴- وزارت جهاد کشاورزی:** مدیریت زهاب های ناشی از فعالیت های کشاورزی و فاضلاب شرکت های کشت و صنعت و سایر واحدهای مرتبط (قانون توزیع عادلانه آب، آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب، قانون مالیات بر ارزش افزوده و مقررات آن و سایر قوانین و ضوابط مربوطه)

**۵- وزارت نفت:** مدیریت فاضلاب پتروشیمی، پالایشگاه و سایر واحدهای مرتبط (آیین نامه جلوگیری از آلودگی آب، قانون مالیات بر ارزش افزوده و مقررات آن و سایر قوانین و ضوابط مربوطه)

- ماده ۹-** متصدیان تصفیه خانه های فاضلاب موظف به کنترل و پایش دوره ای پساب خروجی تصفیه خانه در قالب طرح خوداظهاری بوده و نتایج آزمایشات باید در سامانه جامع محیط زیست [iranemp.ir](http://iranemp.ir) ثبت گردد.
- تبصره ۱-** ادارات کل حفاظت محیط زیست استانی مکلف می باشند نسبت به نظارت، بازرسی و تطبیق نتایج پایش ها با حدود مجاز و استانداردهای محیط زیستی، اقدام نمایند.
- تبصره ۲-** راهنمای عمومی اقدام در خصوص نمونه برداری و پایش آلودگی خاک، ضوابط خوداظهاری در پایش و شیوه نامه های آزمایشگاه های معتمد ابلاغی سازمان بایستی ملاک عمل باشند.
- ماده ۱۰-** وزارت ملکف است با همکاری سازمان و وزارت نیرو مطابق بند ۲۰ خط مشی های مدیریت، حفاظت و بهره برداری پایدار از خاک کشور (مصوبه هیئت وزیران به شماره ۱۲۳۲۷۴/ت ۵۸۳۳۴ ه مورخ ۱۴۰۰/۱۰/۱۱) و بند ۲ ماده ۲ آئین نامه اجرایی قانون، نسبت به هماهنگی و هم افزایی موضوع بهینه سازی روش های استفاده از آب های نامتعارف در خاک در تطابق با شاخص های کمی و کیفی و استانداردهای مرتبط اقدام نماید.
- تبصره-** این ماده در ستاد ملی هماهنگی حفاظت و بهره برداری پایدار از خاک کشور و کارگروه تبصره ۳ ماده ۲ آئین نامه اجرایی قانون بررسی و شیوه نامه مربوطه ظرف مدت یک سال از تاریخ ابلاغ این دستورالعمل توسط وزارت با همکاری سازمان تدوین و ابلاغ می گردد.
- ماده ۱۱-** مطابق بند ب ماده ۴۰ قانون برنامه هفتم پیشرفت، آبیاری فضای سبز با استفاده از آب شرب در صورت وجود آب جایگزین به تشخیص وزارت نیرو، در کلیه اماکن عمومی و دولتی ممنوع است. متخلفین مشمول مجازات تعزیری درجه شش موضوع ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی می گردند. شهرداریها و سایر متولیان اماکن عمومی و دولتی مکلفند نسبت به احداث شبکه های مستقل آبیاری فضای سبز و جداسازی آن از آب شرب و استفاده از پساب و سایر آب های نامتعارف با رعایت حدود مجاز، استانداردها و شاخص های زیست محیطی و سلامت اقدام نمایند.
- ماده ۱۲-** وزارت ملکف است با همکاری دستگاه های اجرایی ذی ربط، نسبت به آگاهی بخشی و اطلاع رسانی رسمی در خصوص ماده (۶۸۸) قانون مجازات اسلامی برای کشاورزان به منظور برخورد با متخلفین در صورت استفاده از پساب در اراضی زراعی و باغی مثمر و همچنین تهیه برنامه های آموزشی و ترویجی در رابطه با چگونگی استفاده پساب در محصولات غیر مثمر در این گونه اراضی اقدام نماید.
- ماده ۱۳-** این دستورالعمل با توجه به پیشرفت های علمی و فنی و تغییرات در استانداردهای ملی و بین المللی هر سه سال یک بار توسط سازمان با هماهنگی دستگاه های ذی ربط مورد بازنگری قرار گرفته و ابلاغ می گردد.